

תקציר הרצאה 12 בסדרת אמנות ספרדית

שנת הלימודים 2019-2020

כל הזכויות שמורות לד"ר גילית איבגי

(תקופת הקורונה)

מוזיאון תיסן בורנמיסה במדריד

Thyssen-Bornemisza National Museum

Museo Nacional Thyssen-Bornemisza

https://en.wikipedia.org/wiki/Thyssen-Bornemisza_Museum

ויקיפדיה בעברית: "מוזיאון תיסן בורנמיסה".

<https://www.museothyssen.org/en>

אוסף אמנות אירופאית ואמריקאית, פרטי במקורו, מן המשובחים שבאוספים הפרטיים ובו כ-1600 יצירות מופת מתקופת הרנסנס המוקדם ואילך.

בשנת 1988 נחתם הסכם בין עיריית מדריד ובעלי האוסף לפיו האוסף יישאר בעיר. בשנת 1992 נחנך המוזיאון לאחר שהאוסף נרכש על-ידי ממשלת ספרד.

המוזיאון נמצא ב"משולש הזהב" של מדריד הכולל גם את ה"פראדו" ו"הריינה סופיה" בתוך מבנה ארמון דוכסים מן המאה ה-18. את ההתאמה של המבנה לצורכי מוזיאון בן זמננו ביצע האדריכל הספרדי, זוכה פרס פריצקר Rafael Moneo. אותו אדריכל ביצע את הרחבת ה"פראדו" בשנת 2007.

סביבת המוזיאון מאוד אלגנטית וכוללת מבנים מהודרים, ככרות ומזרקות, ואת תחנת הרכבת "אטוצ'ה".

סרטון:

<https://www.youtube.com/watch?v=HN3qeedT9a4>

הברון Heinrich Thyssen, 1845-1947 היה יזם ואספן אמנות גרמני-הונגרי, בן של תעשיין. תיסן למד כימיה ופילוסופיה. אשתו הראשונה מבין שלוש נשותיו היתה ברונית. בשנות ה-20 של המאה ה-20 החלו להתבצע רכישות האמנות. הבן המשיך את הרכישות בתחום אמנות אימפרסיוניסטית ופוסט אימפרסיוניסטית.

לברון היה קשר לנאציזם. קראו את מאמרה של הדסה גורחובסקי "אוצר אמנות בתיבת פנדורה" (24/05/2015) בתוך "מאמרים" (הקישו את שם המאמר בעברית).

הסיפור נחשף בסרט התיעודי "Stecken, Stab und Stangl", בספר: "Thyssen Art Macabre" ובמחזה "רכניץ – מלאך המוות". כמו כן ברשת יש מאמרים באנגלית ובשפות שונות על נושא זה.

נפתח בסקירת יצירות מופת באוסף ונזכיר כי במסגרת קורס זה פורסמה הרשימה: "אוסף תיסן בורנמיצה" ובה המלצותי לגבי יצירות שאין להחמיץ בעת ביקור במקום.

קומה 2 – רנסנס מוקדם, רנסנס, מנייריזם, בארוק.

גירלנדיו, דיוקן ג'ובנה טורנבאוני, 1488,

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/ghirlandaio-domenico/portrait-giovanna-degli-albizzi-tornabuoni>

הצייר חי בפירנצה בתקופת הרנסנס, בן דורם של ורוקו, האחים פולאיולו ובוטיצ'לי.

הציור הוזמן על ידי האלמן האבל. האשה היפה מתה בת פחות מ-20 בעת שהיתה בהריון שני. הציור מדגיש את סממני המעמד הגבוה (מטפחת ביד, הבגדים, התסרוקת) אבל גם את האדיקות הדתית של המצוירת (ספר התפילות). זהו תיאור יופי נשי אידיאלי, פנימי וחיצוני, בכפוף לתפיסה הניאו אפלטונית הרנסנסית. בהרצאה הושוותה הדמות לדמויות יפות בציורי בוטיצ'לי.

האנס הולביין הצעיר, דיוקן הנרי השמיני, 1537.

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/holbein-hans-joven/portrait-henry-viii-england>

אמן מבריק מתקופת הרנסנס הגרמני אשר התפתח בבאזל, שוייץ בסביבת הומניסטים כולל ארסמוס מרוטרדאם. בשנת 1532 השתקע בלונדון. יתכן שהרפורמציה גרמה להפחתת מספר היצירות המוזמנות בשוייץ. פורטרטיסט מזהיר אשר עבד עבור המלך. הנרי השמיני, המצויר, ידוע במספר נשותיו, בסופן המר, ובכך שיצר את הכנסיה האנגליקנית אשר התפצלה מן הכנסיה הקתולית. היה זה אדם ראוותן וגנדרן והדבר מתואר בציור בפירוט רב.

פאלמה וקיו (ג'אקופו נגרטי), דיוקן אשה ("היפה"), 1518-1520,

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/palma-vecchio>

צויר בונציה בתקופת ג'ורג'ונה וטיציאן. בציור תיאור אידיאל יופי נשי ונציאני רנסנסי, המושפע מתיאורי המשורר פטררקה, מאמות המידה של האצילות הונציאנית, ומתיאורי הצייר Paris Bordone.

אם נתבונן בציור של טיציאן "אהבה ארצית ואהבה שמימית" נראה פנים דומות וסגנון לבוש אצילי ונציאני דומה:

https://en.wikipedia.org/wiki/Sacred_and_Profane_Love

אל גרקו, שני ציורי "הבשורה, 1576, 1596-1600.

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/greco-domenikos-theotokopoulos>

הציורים מדגימים את התפתחותו הסגנונית של אל גרקו מן התקופה האיטלקית/ונציאנית שלו אל התקופה הספרדית בטולדו. בשני המקרים ניכרת הדתיות העמוקה והנטיה למיסטיקה של האמן שהפך מאורתודוקסי לקתולי. שימו לב בציור המאוחר יותר לתנוחת והבעת כפות ידיו של המלאך כפי שצייר האמן המנייריסטי.

זורברן, קסילדה הקדושה, 1630-1635

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/zurbaran/saint-casilda>

כבר התוודענו לצייר הבארוק הספרדי הגדול מסביליה – זורברן, אלא שקודם דיברנו על ציורי הדומם שלו (בודגה) וכאן אנו מתוודעים אל הפורטרטיסט וצייר התלבושות הנפלא. קסילדה הקדושה היתה על פי המיתוס בתו של המלך המוסלמי של טולדו. היא התנצרה והזינה את אסירי אביה הנוצרים, מה שחולל ניסים. שוב, כבציורים הקודמים הנזכרים כאן, מזומנת לעין הצופה חוויית תיאורים יפים של מלבושים ותכשיטים יקרים.

קומה 1 – מאות 17, 18, 19 ותחילת 20.

קרוג'ו, קתרינה הקדושה, 1598-1599

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/caravaggio-michelangelo-merisi/saint-catherine-alexandria>

הציור הוזמן על ידי הקרדינל דל מונטה מרומא, פטרוננו הראשון של האמן. הקדושה מופיעה עם האטריבוטים שלה (הסממנים המזהים שלה כמרטירית): גלגל העינויים, החרב וכף התמר. הנטורליזם חריף בדרכו הייחודית של האמן, הבגד יקר כי היא קדושה, אך המודליסטית קרוב לודאי נמצאה ברחוב – מנהגו של הצייר שזעזע את שוב ושוב את האליטה.

גויה, דיוקן פרדיננד השביעי, 1814-1815

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/goya-francisco/portrait-ferdinand-vii>

ציור מתוך קבוצת ציורי דיוקן המיוחסת לגויה. הציור לא הוזמן ישירות על ידי המונרך, אלא הוזמן על ידי גופים בספרד שרצו או נדרשו לתלות את תמונתו של המלך. המצויר עצמו ישב לפני הצייר בשנת 1808, וכנראה שבשנת 1814 השתמש הצייר בסקיצות שנותרו בידו. ב"פראדו" נמצא ציור של גויה אשר תיאר את אותו מלך כדמות שלמה:

[https://he.m.wikipedia.org/wiki/%D7%A7%D7%95%D7%91%D7%A5:Fra ncisco Goya - Portrait of Ferdinand VII of Spain in his robes of state \(1815\) - Prado.jpg](https://he.m.wikipedia.org/wiki/%D7%A7%D7%95%D7%91%D7%A5:Fra ncisco Goya - Portrait of Ferdinand VII of Spain in his robes of state (1815) - Prado.jpg)

צורת עבודתו של גויה וירטואוזית ומודרניסטית, כמעט אימפרסיוניסטית על גבי המשטח העליון של התמונה.

רמברנדט, דיוקן עצמי עם שתי שרשראות, 1642-1643

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/rembrandt-harmensz-van-rijn>

אחד הפורטרטים העצמיים הטובים של האמן מתוך עשרות דיוקנאות עצמיים שצייר. היו ויכוחים רבים בשאלה האם זה ציור של רמברנדט עצמו או של אחד ממשיכיו והוחלט שזה מקור. הציור נחתך בצדדיו. נראה שהאמן עדיין בטוח בעתידו הכלכלי ומפגין את שרשראותיו. התבוננו בדרך בה צייר את עיניו!

זה ציור רמברנדטי מובהק מבחינת הטיפול באור וצל הרקע החשוך.

הדה, ציור של טבע דומם, עוגת (פאי) פירות וחפצים שונים, 1634

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/heda-willem-claes/still-life-fruit-pie-and-various-objects>

נושא פופולרי ואהוב בהולנד בתור הזהב. "טבע דומם" nature morte (במקור "טבע מת") תמיד מקפל בתוכו ידיעה של המוות. הדה היה מאסטר חשוב ומחדש בתחום זה. החתימה והתאריך נמצאים על ידית הסכין. הארוחה שהתקיימה נמנית על ארוחות בוקר עשירות. הקומפוזיציה מחושבת מאוד בקפידה, ותיאורי הפרספקטיבה והטקסטורה הם ברמה הגבוהה ביותר.

ואן גוך, נוף בשעת בין ערביים, 1885

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/gogh-vincent-van>

עברנו מציור הולנדי טונאלי מן המאה ה-17 לציור הולנדי טונאלי מן המאה ה-19 ולא במקרה. בראשית דרכו האמנותית הושפע ואן גוך מציורי תור הזהב של ארצו.

הציור נעשה בNuenen בצפון חבל ברבאנט בהולנד, שם התגורר האמן בשנים 1883-1885. זה מקום ותקופת הציור "אוכלי תפוחי אדמה". ראו את תיאור השקיעה הנהדר. מביני דבר באותה תקופה טענו שדרך הציור גסה ושהאיש הזו לא יצלח בעולם האמנות.

ואן גוך, אוכלי תפוחי האדמה, ליתוגרפיה, 1885

(ראו תמונה בקישור הקודם)

משסיים את הציור הראשון "אוכלי תפוחי האדמה", החליט וינסנט ו.ג. לייצר ליתוגרפיה של אותו נושא. הוא העביר את הדימוי ישירות אל האבן, מן הזכרון, ללא שימוש ברישומים. ההדפס יצר את היפוך הצדדים, ושמר על האפקט המיוחד של האור. ואן גוך העריך את "אלו שהרויחו לחמם ביושר וחיו מחוץ לציביליזציה".

ואן גוך, סוורים (פורקי מטענים בנמל) בארל, 1888

(ראו תמונה בקישור הקודם)

צויר בדרום צרפת אחרי שואן גוך הספיק להיות בפאריז ולאמץ את שיטת הציור האימפרסיוניסטי. אותם גוונים כבציור השמן הקודם, אבל יותר אור ורטט מעניין על פני המים.

טולוז לזטרק, האדמונית בחולצה לבנה, 1889

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/toulouse-lautrec-henri>

לזטרק מימש את תביעות קורבה הצייר ובודלייר המשורר לתאר את החיים בעיר המודרנית. המודליסטית החביבה עליו, בת למעמד הפועלים, תוארה על ידו ב-13 ציורים. המלנכוליה שלה, שלא לאמר דכאון, שימשו השראה לציורים רגישים ויפים בהם התערבבות הגוונים של הצבע משקפים את מורכבות מצב הרוח.

טולוז לזטרק, איווט ג'ילברט, 1893

(תמונה בקישור הקודם)

רישום וציור גואש של הידידה והזמרת הנערצת על לזטרק. נעשה כאיור עבור כתבה על קפה קונצרט בו הופיעה כוכבת המועדונים.

דגה, רקדנית מתנדנדת, 1877-1879

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/degas-edgar>

דגה יצר 1500 צילומים, ציורים וצילומים של הנושא. הרקדניות באו לרוב ממשפחות עניות בגיל 6, נכנסו למשטר אימונים מפרך, וזו היתה דרך לתמוך כלכלית במשפחותיהן. הן נדרשו להעניק שירותי מין מאחורי הקלעים, כך

שלעולם הזוהר היה גם צד אפל. כאשר דגה היה בוחר לצייר רקדנית, היא היתה לעתים מדגמנת עבורו זמן ארוך בתנוחה לא נוחה. דגה היה מאסטר של תיאור או הקפאת תנועה בציור. קיבל השראה רבה לקומפוזיציות שלו מהדפסים יפנים, בעיקר של הוקוסאי, וגם מצילום.

גרוס, מטרופוליס, 1916-1917

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/grosz-george/metropolis>

ברלין כעיר מודרנית גדולה והומה, בתקופת מלחמת העולם הראשונה מצוירת בסגנון אקספרסיוניסטי. הצבע האדום שולט בתמונה, ונראות השפעות של קוביזם ופוטוריזם. התחושה היא אפוקליפטית, תחושת הליכה לקראת הרס עצמי. ציור מטריד וחרדתי שנמכר בסופו של דבר על ידי הנאצים עבור לצורך מימון פעולותיהם. החרדה של הצייר היתה מוצדקת.

אמנות אמריקאית

צ'ארץ', צלב בערבה הפראית, 1857

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/church-frederic-edwin/south-american-landscape>

הציור מופיע ב- Also see.

צייר זה היה התלמיד הראשון של Thomas Cole, מייסד אסכולת נהר ההדסון.

https://en.wikipedia.org/wiki/Hudson_River_School

שני הציירים חלקו את אותו חזון אלגורי-מיסטי ביחס לאמריקה הממתינה לאדם הלבן. צ'ארץ' הושפע מכתבי הנטורליסט הגרמני פון הומבולדט

https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_von_Humboldt

(האוניברסיטה בברלין היא על שם אחיו). הומבולדט חקר את האמריקות מנקודת מבט מדעית סביב 1800 תוך לימוד ורישום מדוקדק של פרטים.

אם כן, ניתן לראות בציור מסר רומנטי-לבן-נוצרי בנוגע לגאולת הקרקע הבראשיתית, על פי תפיסת עולמם של הצייר וחבריו.

ווינסלו הומר, אות מצוקה, 1890-1896

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/homer-winslow>

תיאור סיפורי ודרמטי של רגע מתוח. אנשי צוות עולים לסירת הצלה בים סוער על מנת להציל את טובעי הסירה אשר ברקע. הציור הריאליסטי מאדיר את גבורת האנשים ולפיכך הוא ציור פטרויטי ומעודד אומץ.

קומה 0

שאגאל, הבית האפור, 1917

<https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/chagall-marc>

ארבעה ציורים של שאגאל באוסף.

הציור נעשה בויטבסק בזמן מלחמת העולם הראשונה לאחר ששאגאל כבר הספיק לטעום את טעמה של פריז. כדרכו של האמן, זה צירוף דמיוני של השטייטעל, הכנסיה בעיר הסמוכה, ענן קוביסטי בשמים, ואיש קטן, אולי הוא עצמו, למטה משמאל. בדרכו חזרה לרוסיה עבר בברלין, כך שגם את האקספרסיוניזם כבר הכיר. השנה היא שנת המהפיכה, ממנה ציפה שאגאל לשיפור החיים בכלל וחיי היהודים בפרט.

CaixaForum Madrid

במרחק הליכה קצרה ממוזיאון תיסן בורמיסה, נמצא מרכז תרבות בבניין שהיה תחנת כוח לחשמל. האדריכלים השויצרים Herzog & De Meuron חידשו את הבניין במימון הבנק אשר שמו הוא כשם המרכז. בשנת 2008 נחנך הפורום החדש, על האדריכלות הפוסטמודרנית המרתקת שלו, בחוץ ובפנים. יש במבנה תערוכות אמנות מתחלפות בית קפה נעים בחלק העליון.

https://en.wikipedia.org/wiki/CaixaForum_Madrid

<https://caixaforum.es/es/madrid/home>

<https://www.dezeen.com/2008/05/22/caixaforum-madrid-by-herzog-de-meuron>

לקריאה בעברית:

<https://guidol.co.il/item/90628/%D7%A7%D7%90%D7%99%D7%A9%D7%94-%D7%A4%D7%95%D7%A8%D7%95%D7%9D-CaixaForum-Madrid>

פארק רטירו וארמון הזכוכית

https://en.wikipedia.org/wiki/Parque_del_Buen_Retiro,_Madrid

גן שנוצר במאה ה-17 עבור בית המלוכה, והפך ב-1868 לפארק ציבורי. ב-1887 נוצר בו ארמון ברזל וזכוכית, כמובן בהשראת ה"קריסטל פאלאס" שהוקם ב-1851 בלונדון. בארמון זה, ששלד הברזל שלו נוצק בבילבאו, מתקיימות תערוכות מתחלפות של אמנות עכשווית.

https://en.wikipedia.org/wiki/Palacio_de_Cristal_del_Retiro

במידה ונחוצה הנגשת שמיעה – נא לפנות למזכירות